

Editörler: Prof. Dr. Ferruh AĞCA - Doç. Dr. Adem KOÇ

**X. ULUSLARARASI DÜNYA DİLİ TÜRKÇE SEMPOZYUMU
BİLDİRİ KİTABI**

ESKİŞEHİR OSMANGAZI ÜNİVERSİTESİ

**X. ULUSLARARASI DÜNYA DİLİ
TÜRKÇE SEMPOZYUMU
BİLDİRİ KİTABI**

Editörler

Prof. Dr. Ferruh AĞCA - Doç. Dr. Adem KOÇ

**X. ULUSLARARASI
DÜNYA DİLİ TÜRKÇE SEMPOZYUMU**

BİLDİRİ KİTABI

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Yayınları No: 312

ISBN 978-605-9975-39-1 Baskı

Sahibi: Prof. Dr. Kemal ŞENOCAK

Yayın Komisyonu: Prof. Dr. Kamil ÇOLAK

Prof. Dr. Abdurrahman KARAMANCIOĞLU

Prof. Dr. Mahmut KEBAPÇI

Kapak Tasarım: Sevinç GEZER

Basım Tarihi ve Yeri: Mart 2019, Eskişehir

Elektronik Yayın Adresi: dunyadiliturkce2018.ogu.edu.tr

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi'ne aittir.
Bütün hakları saklıdır.

Bölmelerde yazılanların bütün sorumluluğu bölüm yazarlarına aittir.

Kitabın tümü ya da bölümü/bölmeleri
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi'nin yazılı izni olmadan
elektronik, optik, mekanik ya da diğer yollarla
basılamaz, çoğaltılamaz ve dağıtılamaz.

© Copyright 2019 by Eskişehir Osmangazi University
All rights reserved.

No part of this book may be printed, reproduced or
distributed by and electronical, mechanical or other means
without the written permission of the University.

ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI NO: 312

X. ULUSLARARASI DÜNYA DİLİ TÜRKÇE SEMPOZYUMU

BİLDİRİ KİTABI

Editörler:

Prof. Dr. Ferruh AĞCA – Doç. Dr. Adem KOÇ

Eskişehir

2019

Atebetü'l Hakayık'ın Basılışının 100. Yıldönümü Adına

X. ULUSLARARASI DÜNYA DİLİ TÜRKÇE SEMPOZYUMU

17-19 EKİM 2018

ESKİŞEHİR

TİKA

**SİVRİHİSAR
BELEDİYESİ**

X. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildiri Kitabı

Aleksandr TSOİ

Kâşgarlı Mahmud'un Dîvânü Lugâti't-Türk Sözlüğündeki Yardımcı Kelimelerin Nitel ve Nicel Özellikleri 1618

Baisier TUERKEZHATİ

Dilbilimsel Karmaşıklık Açısından Yeni Uygurca 1625

Mehmet Mahur TULUM

göster- Fiili Üzerine..... 1633

Mihriban TURSUN AYDIN

Dîvânü Lugâti't-Türk'te Uygurlar ve Uygurca İle İlgili Kayıtlar 1637

Hüseyin Kürşat TÜRKAN - Bülent ARI

Sosyo-Kültürel Ortamda Hatay'da İki Dilli Bireylerin Dile Bakış Açuları Üzerine Bir Saha Çalışması 1645

Murat Sami TÜRKER

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Blog Kullanımı 1654

Emre TÜRKMEN

Cümlede Bir Öge Görevi Yapan Cümle Örnekleri Üzerine..... 1664

Gökbey ULUÇ

T /At/ Damgasının Kökeni Üzerine 1671

Minsylu USMANOVA

Başkurt Türkçesinde Zaman Kavramının İfadesi 1676

Kerime ÜSTÜNOVA

Cümleden Nesne Silme İşlemleri..... 1693

Süleyman Kaan YALÇIN

Azerbaycan Türkçesindeki Alıntı Sözcüklerde Görülen Ses Olayları Üzerine Bir İnceleme..... 1700

Özen YAYLAGÜL ÜSTÜNEL

Azerbaycan Türkçesi ve Türkiye Türkçesindeki Bazı Cümle Bağlayıcıları..... 1711

Habibe YAZICI ERSOY

Eski Türkçeden İdil-Ural Grubu Türk Yazı Dillerine Yön Kavramına Dair Söz Varlığı Üzerine..... 1725

Abdullah YILDIRIM

Yenisey Yazıtlarında Olumsuzluk ve Yokluk Şekilleri..... 1736

Dursun YILDIRIM

Türk Dili İmparatorluğu 1744

Nilüfer YILDIRIM

Elazığ Ağzında Kullanılan Hitaplar..... 1752

Zeynep YILDIRIM

Dil İçi İlişkiler Bağlamında Türkmen ve Horasan Türk Lehçelerinin Söz Varlığı..... 1762

Hüseyin YILDIZ

Eski Uygurca Arviş ve Arva-(mak) Kelimeleri Üzerine Notlar 1767

CÜMLEDE BİR ÖGE GÖREVİ YAPAN CÜMLE ÖRNEKLERİ ÜZERİNE

Arş. Gör. Emre TÜRKMEN
Karadeniz Teknik Üniversitesi / Türkiye
emreturkmen@ktu.edu.tr

GİRİŞ

Gerek geleneksel dil bilgisi gerek dilbilimde “bir düşüncenin, bir duygunun ya da bir yargının başlı başına anlatımına yarayan ve içindeki sözcüklerin sayısı sınırlı olmayan, dile ait bir birim” (Aksan, 2015: 122) olduğu noktasında birleşen cümle; biçim, birim, birlik, bütün, dizi, dizim, grup, ifade, şekil ve yapı terimlerinden yararlanılarak kelime grubu olma, anlamlı olma ve yargı taşıma esasında tanımlanır.

Cümlelerin sınırlılıkları ya da bir ifadenin cümle sayılabilmesi için yeterli şartların neler olduğu konusunda ileri sürülen görüşler çekimli fiil, yargı taşıma ve anlamlı olma gibi kriterleri tartışmalı hâle getirmiş ve çeşitli yaklaşımlara göre farklılaşan tanımlar ortaya çıkmıştır. Bu durum bir bakıma yüklem sayısının, yeri vb. esas alınarak yapılan cümle sınıflandırmalarına da yansımış, birbirinden farklı cümle tasniflerine sebep olmuştur.

“Cümlede Bir Öge Görevi Yapan Cümle Örnekleri Üzerine” adlı bu çalışma, bir cümlelerin unsur olması, onu isimleşen cümle yapar mı? sorusu ışığında gelişmektedir. Dizdaroğlu (1976: 89, 92, 114, 128, 138, 160), çekimli eylemlerin, tümcelerin ve tümce niteliğindeki sözlerin adlaşarak cümle içinde nesne, dolaylı tümleç, belirteç ve ilgeç tümleci olabileceğinden bahseder. ‘Cümle isimleşebilir mi?’ sorusuyla konuya değinen Kerimoğlu da (2016a: 151-152), *Ali geliyor haberi yayıldı. / Ahmet “Geleceğim.” dedi.* örneklerini ele alır. *Ali geliyor* ve *Geleceğim* ögelerinin yargısız bir kelime grubu gibi kullanıldıklarını, bu tür kullanımlardan hareketle cümlelerin isimleşebileceğini belirtir. Bir başka çalışmada ise isimleşebilen bu tür benzer diziler için “cümle öbeği” adlandırmasını önerir (2016b). İlgili kullanımlar haricinde Deny (2012: 684), isim tamlamalarında tamlayan unsurun bir cümle veya dolaysız bir söz olabileceğinden, dolaysız sözün de tek bir kelime olarak değerlendirilebildiği için kimi zaman hâl veya iyelik eki alabileceğinden söz eder. Bu noktada gramerlerde biçim bilimsel, sözcük bilimsel ve sözdizimsel esaslara sahip isimleşme teriminin bir cümlelerin başka bir cümlede yer aldığı durumlarda da kullanıldığı görülmektedir. Nitekim “Bir tümce yerine bir ad dizimi getirerek onu bir başka tümceye katan dönüşüm. Örneğin *Osman şuna inanıyor* ve *Ali geldi* tümcelerinden ikincisinin adlaşmasıyla *Osman, Ali'nin geldiğine inanıyor* tümcesi elde edilir; burada *Ali'nin geldiği* bölümü adlaşmış bir tümcedir.” izahıyla Vardar (2007: 13), isimleşme (*nominalisation*) teriminin sözdizimsel boyutuna dikkat çekmektedir. Ancak bu çalışmada ise isimleşme terimi cümlelerin isim oluşu değil, cümlelerin isim işlevinde kullanılması anlamında tercih edilmiştir: *Rüya ile orada ‘ben görmedim’ oynuyorlardı.* (KK: 359)

Cümlelerin isim işlevinde kullanıldığı örnekler sırasıyla yapı bakımından bir cümle türü olarak kabul edilen iç içe birleşik cümle, cümlede bir yardımcı öge olarak görev alan nesne unsuru, isim ve sıfat tamlamaları, edat grupları dâhilindeki kelime grupları, ünlem anlatımı veren cümleler ve son olarak kalıplaşmış ifadeler şeklinde verilecektir. İsim ve sıfat tamlamalarında tamlayan, edat gruplarında isim unsuruna karşılık gelen örneklerin, ünlem ifadesi taşıyan cümleler ve kalıplaşmış bazı cümlelerde görülebileceği ortaya konacaktır. Bu hedef doğrultusunda örnekler; *herhangi bir kelime grubunun isim unsuru, aktarma*

cümlelerinde aktarılan cümleye karşılık gelen unsurlar, ünlem ifadesi veren unsurlar ve kalıplaşmış ifadeler alt başlıklarıyla gösterilecektir.

1. İSİM İŞLEVİNDEKİ CÜMLELER

1.1. Herhangi Bir Kelime Grubunun İsim Unsuru Olması

Cümle tanımlarında vurgu yapılan kelime grubu, “bir varlığı, bir kavramı, bir niteliği, bir durumu, bir hareketi karşılamak veya belirtmek, pekiştirmek ve nitelemek üzere, belirli kurallar içinde yan yana dizilmiş kelimelerden oluşan yargısız dil birimidir.” (Karahan, 2015: 39) şeklinde tanımlanırken yargı bildirmedikleri için cümle kapsamı içinde değerlendirilmez. Öte yandan yargısız dil birimi olarak değerlendirilen kelime grupları bahsi işlenirken grubu oluşturan kimi unsurların cümlelerden oluşabileceğinden söz edilir. Söz konusu unsurların bir kelime grubu olarak kullanımı, cümlenin isimleşebilme özelliği olarak değerlendirilir. Öyle ki Karahan (2011: 240), cümlelerin isim değeri taşıyabilme özelliğinin cümle içinde sınırlı kalmayıp kelime grupları içinde de görülebileceğini vurgular. Nitekim birçok sözdizimi çalışmasında belirtisiz isim tamlamalarında, tamlayan unsurunun bir kelime olabileceği gibi bir kelime grubu, cümle ve dolaysız bir söz olabileceği dile getirilmiştir (Aktan, 2016: 13; Deny, 2012: 684; Karaağaç, 2009: 173; Karahan, 2015: 45; Özkan ve Sevinçli, 2013: 29; Özmen, 2016: 58). Aynı durum kimi edat grupları için de geçerlidir. Edat gruplarında grubun bir parçası olan isim unsurunun, isim yerine geçen bir cümle olabileceği bilgisi de bazı dil bilgisi çalışmalarında yer almıştır (Karaağaç, 2009: 142; Karahan, 2015: 64; Özkan ve Sevinçli, 2013: 60).

1.1.1. İsim tamlamasının tamlayanı durumundaki isim unsuru

İsim tamlamalarını ele aldığı bölümde Deny (2012: 684), “Birinci sözcüğü bütün bir cümle veya dolaysız söz olan ad tamlaması ilgileri ki o zaman ikinci terimin birincinin bir cevap, bir iddia, bir düşünce gibi bir şey meydana getirdiğini açıkça söylemek suretiyle sözün o bölümünü tanımlamaya çalışır.” açıklamasıyla isim tamlamalarında tamlayan unsurunun bir cümle olabileceği vurgusu yanında ilgili cümlenin tamlanan unsurla olan türlü ilişkisine vurgu yapar. Aşağıdaki belirtili ve belirtisiz isim tamlaması örneklerinin yer aldığı cümlelerde söz konusu durumu görmek mümkündür:

Belirtili isim tamlamalarından örnekler:

- ❖ Zira, pek iyi bildirdi ki, Ali Emmi, “**Görelim Mevlâ neyler, neylerse güzel eyler**”in adamıydı. (KA: 381)

Görelim Mevlâ neyler, neylerse güzel eylerin : tamlayan
adamı : tamlanan

Belirtisiz isim tamlamalarından örnekler¹:

- ❖ “**Allah senden razı olsun**” sesleri işitildi ve cami on-onbeş dakikada ancak boşalabildi. (KA: 104)

Allah senden razı olsun : tamlayan
sesleri : tamlanan

¹ Yapılan taramalar neticesinde belirtisiz isim tamlamaları örneklerinin belirtili isim tamlamaları örneklerine nispetle daha çok olduğu görülmüştür.

X. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildiri Kitabı

- ❖ Yazının ortasındaki, “**kendiniz olmakta güçlük çekiyor musunuz?**” sorusu da, Celâl’in yazısının bu soruyu soran berber kahramanı da, belki yazının içindeki niyet edilmiş gibi gözükten anlamlara değil, yazı dışındaki dünyaya yerleşmiş başka gizli anlamlara işaret ediyorlardı. (KK: 92)

kendiniz olmakta güçlük çekiyor musunuz: tamlayan

sorusu : tamlanan

- ❖ Zannetmiyorum, dedi ve yüzüme baktı. Alnından dudaklarının uçlarına kadar inen keder ifadesi şüphesinin devam ettiğini ve bu sözün “**İnanmak istemiyorum**” mânâsına geldiğini hissettiriyordu. (YL: 115)

inanmak istemiyorum: tamlayan

manası : tamlanan

1.1.2. İsim unsurunun sıfat tamlamasındaki tamlayanın bir parçası olduğu örnekler

- ❖ Öbür tarafta, “**Galipler, aklınızı başınıza alın**” başlıklı bir makale neşrediyor. (YA: 75)

Galipler, aklınızı başınıza alın / başlıklı: tamlayan

bir makale : tamlanan

- ❖ Celâl Salik, yıllar önce ilk olarak ‘**Kendim Olmalıyım**’ başlıklı bir yazısında özetmişti bu adamdan. (KK: 431)

‘Kendim Olmalıyım’ / başlıklı : tamlayan

bir yazı : tamlanan

Kimi isim tamlamalarında ilgili unsurun bir parçası şeklinde yer almış sıfat tamlamalarını da görmek mümkündür:

- ❖ Galip’in ‘**Eve Dön**’ şifreli yazısını ‘son yazısı’ diyerek bir çerçeve içine koymuşlardı. (KK: 417)

Galip’in : tamlayan

‘Eve Dön’ şifreli yazısı: tamlanan

‘Eve Dön’ şifreli: tamlayan / *yazı:* tamlanan

1.1.3. Edat grubu içinde yer alan isim unsuru

Aşağıda edat grubunu oluşturan isim unsurunun cümle ya da cümlelerden meydana geldiği örnekler yer almaktadır:

- ❖ Hayatın kendisine kurduğu tuzağa nasıl girdiğini çıkarmaya çalıştıkça “**Köpekler havladığı, karanlıkta yolumu şaşırdığım için böyle oldu**” gibi bir mantık kuruyor, bu mantığın yanlış olduğunu çok iyi bilmesine rağmen bir teselli olduğu için istemeden inanıyordu. (KBT: 19)

Köpekler havladığı, karanlıkta yolumu şaşırdığım için böyle oldu: isim unsuru

gibi : edat

- ❖ **Gidip haber verecem, bize bir kötülük gelir** diye korkarım. (YA: 56)

X. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildiri Kitabı

Gidip haber verecem, bize bir kötülük gelir: isim unsuru

diye

: edat

- ❖ Zeynep Kadın, **saçma bir laf söylemişim** gibi, omuzlarını silketti. (YA: 54)

saçma bir laf söylemişim: isim unsuru

gibi

: edat

Sıfat-fiil grubunun bir parçasını oluşturan edat grubu örneği:

- ❖ Ama, **“Bırak şu sigarayı”**yla başlayan kavgalarının birinde nankörlükle suçlanan Babaanne, Dede’ye, bir sabah olsun yataktan ondan sonra çıkmadığını söylemişti. (KK: 20)

“Bırak şu sigarayı”yla başlayan / kavgalarının birinde

1.2. Aktarma Cümlelerinde Aktarılan Cümleye Karşılık Gelen Unsurlar

Coşar, aktarma cümlelerini şöyle tanımlar (1997: 153): “Aktarma cümleleri dolaylı ve dolaysız anlatım cümleleridir. Bunlar iç içe cümle olarak adlandırılan bir ifade ya da ibarenin yer aldığı cümlelerle, bir takım alıntılarının ve tam yargılı cümlelerin bulunduğu cümlelerdir.” Aktarma cümleleri adlandırması yapı kavramı etrafında değil kuruluş kavramı etrafında yapılır. Cümlede ifade edilen oluş ve kılışın tek ve ortak olmadığı karma kuruluşlu cümlelerden kabul edilir.² Türk dilinin gramerlerinde çoklukla iç içe birleşik cümle olarak kabul edilen bu tür cümlelerde bir cümle farklı bir cümle içinde iç cümle, yan cümle gibi adlarla nesne, yer tamlayıcısı, zarf tümleci gibi farklı işlevlerde kullanımı söz konusudur. Karahan (2011: 240-241), “Ayşe ‘Okula gideceğim.’ dedi.” cümlesinde “Okula gideceğim.” sözünü, yapıcı cümle olmasına rağmen bir isim değerinde ve yüklem tamamlayıcısı olarak kabul ederek cümlelerin isim değeri taşıyabildiklerini vurgular. Yine Atabay vd. (2003: 48), dil bilgisi çalışmalarında genellikle iç tümce adı altında incelenen tümcelerin, tümleşik olarak kullanımını tümcelerin adlaşması şeklinde ifade eder. Bu tür adlaşan tümcelerin genellikle yüklemi “demek” eylemiyle kurulmuş tümcelerde tümleşik şeklinde kullanıldığını belirtirken aktarma cümlelerine işaret eder. Cümlelerin öğelerinden nesne bahsi işlenirken de ‘bazı cümleler bir başka cümle nesnesi olabilir’ görüşüyle cümlelerin bir öge olarak kullanımına yer verilir. Karahan (2015: 28), cümle içerisinde nesne vazifesindeki bu tür örneklerin cümle kuruluşu mahiyetinde olduğunu belirtir.

1.2.1. Nesne vazifesinde aktarılan cümle ya da aktarılan cümlelere karşılık gelen unsurlar

Dizdaroğlu (1976: 82), nesne olan dil birliklerinin adlaşmış olduğunu söylerken her çeşit dil bilgisi birliğinin cümle içinde nesne görevinde kullanılabileceğini belirtir. “Kaynaşık tümce” olarak adlandırdığı *de-* eylemine dayalı kaynaşık tümcelerde yer alan bağımsız yargılı tümcelerin, adlaşarak tek bir sözcük sayıldıklarını ifade eder (1976: 205). Bu açıdan bakıldığında aşağıdaki örneklerin dikkat çekici olduğu görülmektedir:

- ❖ **“Hiçbir zaman böyle bir şey olmadı ki, Melih!”** dedi Suzan Yenge. **“Rüya ile Celâl hep birbirlerini gördüler, aradılar, değil üvey kardeş, öz kardeş gibi de sevdiler.”** (KK: 41)
- ❖ **“Ne güzeldi”** demedim, **“Ne güzeldir”** dedim. (YL: 234)

² Konuyu ayrıntılarıyla ele alan “Bir Karma Kuruluşlu Cümle Türü Olarak Türkçede Aktarma Cümleleri” adlı doktora tezi çalışması Prof. Dr. Asiye Mevhibe Coşar’ın danışmanlığında tarafımızdan hazırlanmaktadır.

Kimi aktarma cümlelerinde aktarılan cümlelerin, nesne unsurunun bütününe karşılık gelmediğini, ilgili unsurun bir parçası olarak yer aldığını görmek mümkündür:

- ❖ Son bir yıl içinde beğendiği birini görünce "**Reis Bey'i andırıyor**" demeyi huy edinmişti. (KA: 353)

1.2.2. Bir zarf-fiil, sıfat-fiil ya da isim-fiil grubu içinde yer almış aktarılan cümle ya da cümlelere karşılık gelen unsurlar

- ❖ “**Kiraz hırsızlığına gittin** desem, daha kirazlar çıkmadı bile...gel.” (KA: 49)
- ❖ Salih'e, “**İnme trenden... al başını git**” dedirten facia başlıyordu. (KA: 20)
- ❖ **Bahtınız açık olsun** demek isterdi (KA: 13)

1.3. Ünlem İfadesi Taşıyan Unsurlar

Türkçe Sözlük'te (2011: 2447), “*Türlü duyguları anlatan veya bir doğa sesini yansıtan kelime, nida: Ah! oh! şak, çat vb.*” şeklinde tanımlanan ünlemler, gramerlerde çoklukla sözcük türleri bahsinde değerlendirilir. Fakat ünlemlerin ele alınışı, sözcük türleri bahsiyle sınırlı değildir.³ “Türkçede Ünlemler ve Temel İşlevi” adlı çalışmasında ünlemleri sırasıyla *fono-morfolojik, semantik, sentaks* ve *imlâ* bakımından değerlendiren Mehmet Gedizli (2015: 133), ünlemlerin bir sözcük türü olduğunu ancak fiillerle olan işlev ortaklığı sebebiyle fiil; anlatım işlevi ortaklığı sebebiyle de cümle konusu içinde değerlendirebileceklerini söyler. Kimi sözdizim çalışmalarında anlamlarına göre cümle sınıflandırmaları neticesinde ünlem cümlesine de yer verilmesi bu durumun göstergesidir. Bilgegil'in ifadesiyle “*anlatım kabiliyeti bir cümleleninkine denk olabilen*” (2014: 209) ünlemler, cümle içinde cümle ögesi ya da cümle dışı unsur gibi birbirinden farklı adlarla değerlendirilmektedir.

Ünlemlerin sözdizimsel açıdan cümledeki ihtilafı durumları dışında birtakım alıntı kelimelerin Türkçe kelimeler ile kaynaştığı, yargısı, öznesi ve yüklemi olan *Allah korusun* gibi ünlem anlatımı veren kullanımların isim işlevinde kullanılan cümle örneği olarak kabul edilebileceği düşünülmektedir. Bu tür söz dizilerini dolaysız söz temelinde değerlendiren Deny (2012: 684), dolaysız sözün tek bir kelime sayılabılme özelliğinden hareketle ilgili unsurun hâl ve iyelik eki alabileceğine işaret eder.

- ❖ “Belki de o zaman, Rüya hapiste olurdu, çünkü Celâl kadar ihtiyatlı da değildir,” dedi Melih Amca ve listesinin heyecanına kapılarak ve “**Allah korusun**”lara aldırmandan saydı: “O zaman, Rüya belki Celâl’le birlikte o haydutların arasında karıştırdı. (KK: 41)

1.4. Kalıplaşmış İfadeler

İsim işlevinde kullanılan cümle örneklerinin görülebileceği kalıplaşmış ifadelerde ekli ve eksiz kullanım söz konusudur. Bu tür örnekler vasıtasıyla isim işlevinde kullanılan cümlelerin, isim gibi hâl eki alabileceği ve herhangi bir isim unsurunun parçası durumunda bulunabileceği görülebilmektedir:

- ❖ (...) Ortaçağın din harpleri yerine ekonomik ihtilâflardan doğan para harplerini getirmesi, ahlâktaki neticesi de “**Bugün varız, yarın yok**”tan ibaret bir fânilik endişesi içinde mahzunlaşan insanı, konfor/lüks, çılgınca macera, eğlence ve cinsî

³ Şükrü Halûk Akalın (2011), “Türkiye Türkçesinde Ünlem (Terim ve Tanım, Tasnif, Ünlem Olan Kelimeler, Söz Dizimi ile İlgili Sorunlar)” başlıklı bildirisinde ünlemleri ayrıntılı bir şekilde ele almıştır.

X. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildiri Kitabı

azgınlıklar peşinde gününü gün etmekten başka ideallerden tedirgin eden bir yaşama telâkkisine sürüklenmesidir. (YL: 189)

- ❖ (...) Eh, **davul dengi denginedir** hesabı kendi gibi yoksul bir kızla evlendirmişler. (RP: 12)

SONUÇ

Çalışmada dikkatlere sunulan örneklerin isim ve sıfat tamlamalarının tamlayanı, edat gruplarının isim unsuru olduğu ve aktarma cümlelerinde isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil gruplarından oluşan unsurlara karşılık geldiği görülmektedir. Kimi ünlem anlatımı veren cümlelerle birlikte kalıplaşmış bazı ifadelerde de görülebilen bu tür örnekler için Türk dili gramerlerinde *tümcelerin tümleç olarak kullanımı, çekimli eylemlerin adlaşması, cümlelerin isim değeri taşıyabilmesi, cümlenin isimleşmesi, isimleşen cümleler, cümle öbeği* gibi farklı adlandırmalar önerilmektedir. Bu noktada ‘bir cümlenin unsur olması, onu isimleşen cümle yapar mı?’ sorusuna açıklık getirilmesi gerekmektedir. İsimleşme terimi, sözdizimsel boyutuyla bir cümlenin isim işlevinde kullanılması anlamında kullanılırsa söz konusu örnekleri isimleşen cümle örnekleri adıyla yorumlamak yanlış olmayacaktır. Ancak Berke Vardar’ın yukarıda *nominalisation* karşılığında verdiği tanım da isimleştirme (adlaştırma) meselesinin Türkçe için gözden geçirilmesini gerektirecektir. Bu durumda da söz konusu birimlerin “isim işlevinde kullanıldığı” dile getirilecektir.

Eser Kısaltmaları

KA : Küçük Ağa

KBT : Kafamda Bir Tuhafılık

KK : Kara Kitap

RP : Rüzgârlı Pazar

YA : Yaban

YL : Yalnızız

Taranan Eserler

Buğra, Tarık (2005), **Küçük Ağa**, 9.Baskı, İletişim, İstanbul.

Karaosmanoğlu, Y. Kadri (2012), **Yaban**, 65.Baskı, İletişim, İstanbul.

Kutlu, Mustafa (2007), **Rüzgârlı Pazar**, Dergâh, İstanbul.

Pamuk, Orhan (1999), **Kara Kitap**, 27.Baskı, İletişim, İstanbul.

Pamuk, Orhan (2014), **Kafamda Bir Tuhafılık**, Yapı Kredi, İstanbul.

Safa, Peyami (2000), **Yalnızız**, Ötüken, İstanbul.

KAYNAKÇA

Akalın, Şükrü Halûk, (2011), “Türkiye Türkçesinde Ünlem (Terim ve Tanım, Tasnif, Ünlem Olan Kelimeler, Söz Dizimi ile İlgili Sorunlar)” **Türk Gramerinin Sorunları Bildiriler I-II**, TDK, Ankara, 588-603.

Aksan, Doğan (2015), **Her Yönüyle Dil (Ana Çizgileriyle Dilbilim)**, 6.Baskı, TDK, Ankara.

Aktan, Bilal (2016), **Türkiye Türkçesinin Söz Dizimi**, 2.Baskı, Eğitim, Konya.

X. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildiri Kitabı

- Atabay, Neşe vd. (2003), **Türkiye Türkçesinin Sözdizimi**, 2.Baskı, Papatya, İstanbul.
- Bilgegil, M. Kaya (2014), **Türkçe Dilbilgisi**, 2.Baskı, Salkımsöğüt, Konya.
- Coşar, A. Mevhibe (1997), **Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Beş Şehir Adlı Eserlerindeki Cümlelerde Unsur Dizilişi ve Kuruluş İlişkisi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Deny, Jean (2012), **Türk Dil Bilgisi**, (Çev. Ali Ulvi Elöve; Uyar. Ahmet Benzer), Kabalcı, İstanbul.
- Dizdaroğlu, Hikmet (1976), **Tümcebilgisi**, TDK, Ankara.
- Ergin, Muharrem (2004), **Türk Dil Bilgisi**, Bayrak, İstanbul.
- Gedizli, Mehmet (2015), "Türkçede Ünlemler ve Temel İşlevi", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 8(36), 126-134.
- Karaağaç, Günay (2009), **Türkçenin Söz Dizimi**, Kesit, İstanbul.
- Karahan, Leyla (2011), "Yapı Bakımından Cümle Sınıflandırmaları Üzerine" **Türk Dili Üzerine İncelemeler**, içinde (236-244), Akçağ, Ankara.
- Karahan, Leyla (2015), **Türkçede Söz Dizimi**, 22. Baskı, Akçağ, Ankara.
- Kerimoğlu, Caner (2016a), **Sorularla Dilbilgisi Yazımı ve Öğretimindeki Tartışmalar Dilbilgisi Yazımı ve Öğretimi**, Pegem Akademi, Ankara.
- Kerimoğlu, Caner (2016b), "Sözcük Öbeği Olarak Cümle ve Bir Öbek Önerisi", **Türkiyat Mecmuası**, 26(2), 241-245.
- Özkan, Mustafa ve Sevinçli, Veysi (2013), **Türkiye Türkçesi Söz Dizimi**, 6.Baskı, Akademik Kitaplar, İstanbul.
- Özmen, Mehmet (2016), **Türkçenin Sözdizimi**, 2.Baskı, Karahan, Adana.
- Vardar, Berke (2007), **Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü**, 2.Baskı, Multilingual, İstanbul.
- Türk Dil Kurumu (2011), **Türkçe Sözlük**, 11.Baskı, TDK, Ankara.